

УДК 368.02: 330.32

*Рахман Махбубур Сидикович,  
кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна  
Д. В. Мангушев,  
доцент кафедри маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

## СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

*Mahbubur Rahman Sydykovych,  
cand. of econ. sciences, assoc.prof. of marketing and management of foreign economic activity,  
Kharkov National University under V.N.Karazin, Kharkov  
D. V. Mangushev,  
cand. of econ. sciences, Kharkov National University under V.N.Karazin, Kharkov*

### STRUCTURAL ANALYSIS OF FINANCIAL CAPACITY INSURANCE UKRAINE

*В статті дана характеристика фінансового стану страхових послуг на ринку України. Проведено структурний та кон'юнктурний аналіз страхового ринку в динаміці та основних страхових послуг. Наведено рекомендації щодо вибору надійності страхової компанії, розробки комплексних програм страхового захисту підприємства та застосування стрес-тестіву роботі страховиків на українському ринку.*

*The article describes the financial condition of insurance services in Ukraine. Structural and situational analysis of insurance market in dynamics has been conducted. Recommendations on choosing reliability of an insurance company, development of comprehensive programs protection of insurance companies and usage of stress tests in the insurance companies on the Ukrainian market are given here.*

*В статье дана характеристика финансового состояния страховых услуг на рынке Украины. Проведен структурный и конъюнктурный анализ страхового рынка в динамике и основных страховых услуг. Приведены рекомендации по выбору надежности страховой компании, разработки комплексных программ страховой защиты предприятия и применения стресс-тестов в работе страховщиков на украинском рынке.*

**Ключові слова:** страхова послуга, попит, структура, активи, інвестори, аналіз, страховий договір, страховий портфель, стрес-тестування.

**Keywords:** insurance services, demand, structure, assets, investors, analysis, insurance contract, an insurance a portfolio, stress testing.

**Ключевые слова:** страховая услуга, спрос, структура, активы, инвесторы, анализ, страховой договор, страховой портфель, стресс-тестирования.

Страховий ринок є складовою фінансового ринку, що представляє особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання [1, с. 86].

Світовий досвід показує, що страхові компанії можуть акумулювати фінансові ресурси у декілька разів більше, ніж середні комерційні банки, за певних економічних умов при високому рівні розвитку фінансового і, передусім, фондового ринку, при зростанні добробуту населення [2]. Страхування в багатьох країнах світу розглядається як могутній стабілізаційний фактор та суттєве джерело забезпечення довгострокових інвестицій в економіку держави. Співвідношення активів страхового ринку до ВВП складає: у Великобританії – 96,5 %, у США – 45,2 %, Японії – 66,9 %, Франції – 63,0 %, Німеччині – 45,5 %, в Україні ж цей показник становить лише 3,2 % [3, 4].

Проблемам формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні присвячено ряд наукових праць, зокрема таких відомих науковців, як: А. П. Архіпова, В. Д. Базилевича, О. І. Барановського, О.Д. Вовчака, А.А. Гвозденка, К. А. Граве, В. Фурмана, Н.В. Ткаченка, С. Осадця, Р. Лікуса, Н. В. Приказюка, З. Шелудько, О.Філонюка та інших.

Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [5].

Страховий ринок України останнім часом стрімко розвивається, проте в його формуванні та розвитку існує низка проблем і труднощів, який потребує

системного, комплексного дослідження, спрямованого на їх виявлення, та розробку рекомендацій щодо їх вирішення. За аналітичними підсумками журналу «Insurance TOP» страховий ринок України в 2012 р. мав позитивну динаміку розвитку, а саме: 26 % зростання кількості врегульованих страхових випадків; 21 % зростання податкових відрахувань (771 млн. грн); 9 % зростання страхових виплат домогосподарствам (3,2 млрд. грн); 5 % зростання страхових компенсацій підприємствам (2,2 млрд. грн); 5 % зростання інвестицій в економіку України (30 млрд. грн); 2 % зростання кількості робочих місць у страхуванні (49 тис. осіб); частка іноземного капіталу в українському страхуванні досягла 35 % [6].

На зростання попиту на страхування вплинули наступні фактори: значна кількість заощаджень, що зберігаються «на руках» у населення (60 – 70 млрд. дол. США); незадоволеність значної частини населення якістю медицини (80 %); зростання цін і, як наслідок, витрат на ліки до 31 млрд. грн (+15 %); збільшення обсягів продажів автомобілів до 37 млрд. грн (+5 %); збільшення обсягів продажів побутової техніки і електроніки до 44 млрд. грн (+3 %); дефіцит Пенсійного Фонду України (20 млрд. грн); збитки від ДТП зросли на 13 % (44 млрд. грн) [6, 7].

Станом на 30.09.2013 в Україні працювали 411 страхових компаній, проти 414 на кінець 2012 року, що на 28 страхових компаній менше (табл. 1) [3, 6 – 9]. За 2012 рік за рішенням Нацкомфінпослуг та за власною ініціативою страховиків було ліквідовано 26 компаній ризикового страхування та дві зі страхування життя. Ще близько 200 страхових компаній знаходяться в замороженому стані (сукупно на них припадає менше 1 % ринку) і навряд чи зможуть найближчим часом створити конкуренцію на ринку [6].

**Таблиця 1.**  
**Динаміка кількості страховиків на страховому ринку України у 2010–2012 рр.**  
(розроблено автором за джерелом [6–9])

Показники	Роки			
	2010	2011	2012	9 міс 2013
Всього страхових компаній (од.), у тому числі:	456	442	414	411
з ризикового страхування	389	378	352	349
зі страхування життя	67	64	62	62
Зіноземним капіталом, од.	73	69	112	94
Частка страхових компаній з іноземним капіталом, в %	16	15,7	27,0	22,9

При зменшенні страхових компаній за три роки на 32 одиниці обсяг реалізованого страхового продукту зріс на 5162,7 млн. грн в 1,4 рази з 12374,9 до 17537,6 млн. грн; прибутки від фінансової діяльності страхових компаній України зросли в 2,7 рази, сальдо фінансової діяльності – додатне і зросло з 1677,8 в 2010 р. до 5916,0 млн. грн. в 2012 р.; чистий прибуток фінансової діяльності в 2012 р. мають 70,6 % страховиків проти 62,4 % в 2010 р., незважаючи на високий рівень конкуренції [3].

Станом на 30.09.2013 в Україні зареєстровано 94 страхових компаній з іноземним капіталом (22,6% усіх зареєстрованих страховиків), із них 78 – «ризикових» страхових компаній, та 16 страховиків зі страхування життя [9]. На вітчизняному страховому ринку кількість страхових компаній з іноземним капіталом у 2012 р становила 112 компаній (27,1 % усіх зареєстрованих), з яких 84 – ризикових та 28 – страхувальників життя [6]. Стратегія скорочення числа страхових компаній в 2013 році в умовах недостатнього матеріального та кадрового забезпечення регулятора дозволить не тільки знизити навантаження на персонал, але і підвищити якість нагляду і в цілому інвестиційну привабливість вітчизняного страхового ринку [6].

Основні показники діяльності страхового ринку протягом 2009–9 місяців 2013 рр. наведено у табл.2. Станом на 30.09.2013: активи страховиків становлять 65,8 млрд грн (+25,7%); статутні капітали – 15,1 млрд грн (+1,4%); страхові резерви – 13,9 млрд грн (+19,5%); страхові премії – 21,4 млрд грн (+35,2%); страхові виплати – 3,6 млрд грн (–9,0%) (табл. 1) [9].

**Таблиця 2.**  
**Динаміка основних показників розвитку страхового ринку у 2010–2012 рр., в млн. грн.**  
(розроблено автором за джерелом [3, 6, 8, 10])

Показники	Роки				
	2009	2010	2011	2012	9 міс 2013
Активи по балансу	41970,1	45234,6	48122,7	56224,7	65804,9
Статутний капітал	17876,0	14 429,2	14 091,8	14 579,0	15100,0
Страхові резерви	10141,3	11371,8	11179,3	12577,6	13858,8

Насьогоднішній день вітчизняна страхова галузь лише частково виконує свою соціально-економічну роль і не є значимим елементом розвитку фінансового сектора, наприклад, частка активів страховиків у 2012 р. становить менше 5 % активів банківської системи [7]. Обсяг страхових платежів найбільшого страховика України в сегменті ризикового страхування відповідає показнику шостої компанії з Болгарії та Словенії, дев'ятої – з Румунії, шістнадцятої – з Польщі. Сукупний показник вітчизняних компаній зі страхування життя відповідає четвертій компанії з Угорщини, п'ятій – з Чеської Республіки, 15-й – з Польщі [7].

Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестрахованні ризиків від страхувальників та перестраховальників за 9 місяців 2013 року, становили 21365,0 млн. грн, з них: 7421,9 млн грн (34,7%) – що надійшли від фізичних осіб; 13943,1 млн. грн (65,3%) – що надійшли від юридичних осіб (рис. 2) [8, 10].

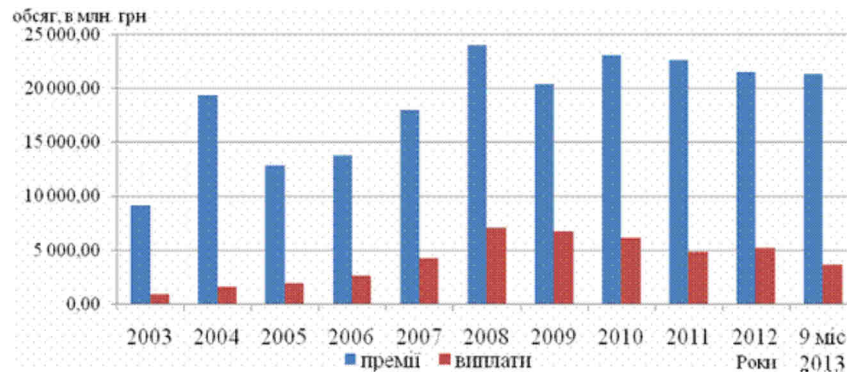


Рис. 2. Динаміка валових премій та валових страхових виплат страховими компаніями України за 2003– 9 місяців 2013 рр.

(розроблено автором за джерелом [8])

Станом на 30.09.2013 на страховому ринку України основну частину валових страхових премій 93,3% (проти 84,3 % в 2012 р) акумулюють 100 «ризикових» СК (28,7% усіх «ризикових» страховиків проти 28,4% в 2012 р.) та 98,2% – 20 страхових компаній зі страхування життя (32,3% усіх СК "Life") (табл. 3) [9].

Розмір валових страхових виплат за 9 місяців 2013 року становив 3622,1 млн грн, у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 3530,7 млн грн (або 97,5%), зі страхування життя – 91,4 млн грн (або 2,5%). Обсяг чистих страхових виплат за 9 місяців 2013 року становив 3555,0 млн грн та зменшився порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 7,4% [8, 10].

Загальний обсяг іноземних інвестицій на вітчизняному страховому ринку становить 468,3 млн. євро[6]. Іноземні інвестори приносять бізнес-практику і досвід більш високого рівня на ринок з низькою прозорістю. Найбільшими іноземними інвесторами в страховий сектор національної економіки є Австрія (15,6 %), Англія (14,5 %), Росія (9,8 %), Казахстан (5,5%), США (4,8 %), Нідерланди (3,8 %), Франція (2,9 %), Німеччина (2,1 %). У 2012 році в Україні діяло 20 страхових груп, з яких 8 переважно з іноземним капіталом, 2 – зі змішаним і 10 – з українським [6]. Найбільші обсяги інвестицій до статутних капіталів українських страховиків належать Кіпру, Великобританії, Російській Федерації, Австрії та Казахстану.

Таблиця 3.

Концентрація страхового ринку за надходженнями страхових премій за 2012 та на 30.09.2013 р.

(розроблено автором за джерелом [8, 10])

Перші (ТОР)	Страхування «Life»			Страхування «non-Life»		
	2012	9 місяців 2013		2012	9 місяців 2013	
	млн. грн	млн. грн	частка ринку, %	млн. грн	млн. грн	частка ринку, %
ТОР 3	795,6	869,4	51,0	2131,1	3009,1	15,3
ТОР 10	1635,7	1545,9	90,7	6160,3	6565,8	33,4
ТОР 20	1771,9	1672,6	98,2	10061,4	10242,1	52,1
ТОР 50	1809,5	1703,9	100,0	15238,0	15467,7	78,7
ТОР 100		-	-	18136,1	18220,1	93,3
ТОР 200		-	-	19567,1	19530,7	99,3
Всього	1809,5	1703,9	100,0	21508,2	19661,1	100,0

Структура страхових послуг на ринку України в продовж 2009 – 2012 рр. характеризується зростанням кількості укладених договорів, крім договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті з 22343,2 до 35204,8 тис од., у тому числі зі страховальниками – фізичними особами з 19187 до 29782,3 тис од. в 1,6 рази (табл.4).

Таблиця 4.

Структура показників страхових послуг з укладення договорів основного виду

страхування 2010-2012 рр., тис. од. [8, 10]

Показники	Роки			
	2009	2010	2011	2012
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, у т. ч.:	22343,2	26340,5	30224,5	35204,8
- зі страховальниками – фізичними особами	19187,0	23135,8	26418,7	29782,3
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	552629,0	592771,5	587768,0	142952,0

Кількість укладених договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті знизилась з 552629 до 142952 тис од. Порівнюючи структуру укладених договорів страхових послуг інших видів в 2010 та 2012 рр., видно відбулося зниження частки страхування на випадок безробіття до 46 проти 59 % в 2010 р.; на випадок хвороби до 21 проти 23 % та страхування життя до 9 проти 10 % (рис. 3).

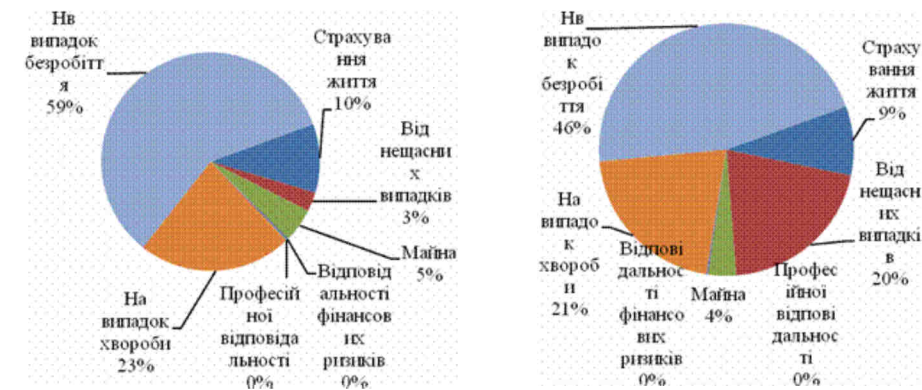


Рис. 3. Структура надання послуг страхування за видами у 2010 (зліва) та у 2012 р (справа), в %  
(розроблено автором за джерелом [7])

До зростаючих видів страхування можна віднести страхування життя і страхування туристів, проникнення кожного з них склало по 9 % за підсумками 2012 р. Проникнення інших видів і того менше: добровільне медичне страхування (ДМС)– 3 %, страхування особистого майна – 2 % [7].

На часі нових тенденцій на ринку праці великі роботодавці («Укрпошта», НАК «Нафтогаз України», Львівська залізниця, Одеська залізниця та ін.) стали частіше включати поліси корпоративного ДМС в компенсаційні пакети співробітників, вартість страховки роботодавця найчастіше оплачує сам або за участю працівника (наприклад, 50 / 50). У компанії з іноземним капіталом даний вид страхування є традиційно затребуваним[11].

За результатами 2012 року найсуттєвішою групою страховальників стали приватні особи (40 %), великий (34 %), середній (20 %) та малий бізнес – 6 % загального обсягу відповідно [7]. Частка страхування фізичних осіб – середнього класу в Україні не перевищує 7–8%. Рівень охоплення населення та підприємств страховими послугами в 2013–2015 рр. представлено на рис. 4[6].

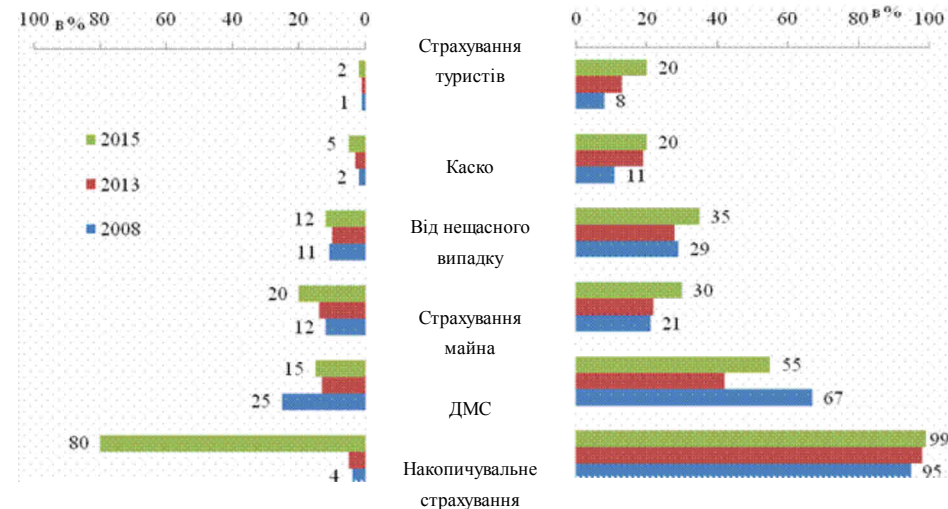


Рис. 4. Структура надання страхових послуг населенню (зліва) та рівень охоплення підприємств страховими послугами (справа) в 2008–2015 рр., в %  
(розроблено автором за джерелом [6])

Накопичувальне страхування життя (страхування с інвестиційним доходом, включаючи пенсійне страхування) другий рік поспіль показує стійке зростання, що перевищує 16 %. Структура страхових премій по даному виду страхування в 2012 р. розподілилась наступним чином: 84 % – роздрібне страхування (приватні особи, очіч забезпечити собі гідний рівень доходу після виходу на пенсію), 15 % – корпоративне страхування і 1 % – банківського страхування[11].

Страховий портфель ТОП-20 страхових груп представлений майновим страхуванням (51,9%), обов'язковим страхуванням (21,6%), особистим страхуванням (12,1%), страхуванням життя (10,5%) і страхуванням відповідальності (3,9 %) [6]. Усе це свідчить про сегментарну активність українських страховиків на небагатьох рентабельних напрямках.

При Виборі страхової компанії страховальником(за версією журналу Форіншурер)[6] необхідно в першу чергу враховувати спеціалізацію компанії, її професіоналізм, імідж і досвід роботи на страховому ринку України з даного виду (в т.ч. керівників, агентів, співробітників), темп зростання бізнесу, присутність в регіонах України, якість і сталість топ-менеджменту та ключових фахівців, підтримку материнських компаній, структуру та диверсифікацію страхового портфеля, оперативність і якість врегулювання, якість і умови страхових програм, зацікавленість у розвитку клієнтської бази і бажання СК працювати з фізичними особами, якість андеррайтингу, силу бренду і переважання позитивного іміджу страховика на ринку (серед партнерів і клієнтів), клієнтську базу, рівень виплат по конкретному виду не менше 30% (рис. 5)[3].

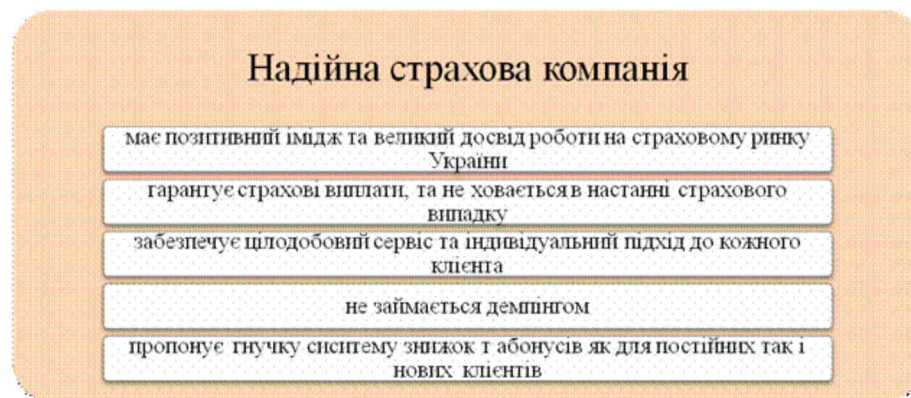


Рис. 5. Ознаки вибору надійної страхової компанії

При побудові програм страхування страховиків важливим є застосування індивідуального підходу до кожного підприємства, що дає можливість врахувати його особливості діяльності та специфіку страхового захисту та управління ризиками (рис. 6) [7]. Комплексна робота з кількох видів дозволяє страховій компанії збалансувати свій портфель і врегулювати збитки, а клієнту – дає можливість регулювання ціни в тих видах, де ризики є більш збитковими.



Рис. 6. Модель комплексного страхового захисту підприємства[3, 7]

Враховуючи останні напрацювання Європейського Комітету з огляду на страхування та пенсійним забезпеченням Нацкомфінпослуг прийняв 13.02.2014 розпорядження «Про затвердження Вимог щодо регулярного проведення стрес-тестування страховиками та розкриття інформації щодо ключових ризиків та результатів проведених стрес-тестів». Стрес-тести – це показник, який надає змогу страховику оцінити стан власного капіталу та можливість покривати збитки у разі виникнення стресових подій. За результатами проведених страховиками стрес-тестів Нацкомфінпослуг зможе проводити якісний аналіз стійкості страхового ринку України до зовнішніх потрясінь [8].

Висновок. Розвиток українського страхового ринку об'єктивно супроводжуватиметься хворобами росту: недостатність фінансового потенціалу українських страховиків, якості активів та управління ризиками; низький рівень технологічності здійснення страхових операцій та використання інформаційних технологій; недосконалість організаційної структури та економія управлінських витрат; відсутність нормального конкурентного середовища та соціально-економічної відповідальності перед суспільством. Поряд з економічними факторами впливу на страховий ринок діє низка не економічних, зокрема політичні, етичні, етнічні, соціальні чинники, які визначають поведінку та мотивацію основних суб'єктів страхового ринку – страховальників, страховиків, перестраховиків, їх засновників та державний уповноважений орган з регулювання страхової діяльності. Впровадження стрес-тестування надасть змогу страховій компанії знизити ризики можливої неплатоспроможності, пов'язані із зовнішніми обставинами, підвищення відкритості конкурентів та рівня довіри до страхового бізнесу.

#### Список використаних джерел:

1. Барановський О.І. Розвиток страхового бізнесу в Україні / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 85–93.
2. Ю. О. Махортов, В. М. Зюбін Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки / Економічний вісник Донбасу № 2 (20), 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23926/26-Makhortov.pdf?sequence=1>
3. Статистика страхового ринка України / Фориншурер – журнал о страховании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/stat>
4. Рагошнюк І.М. Страховий ринок України: проблеми і перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/2\\_KAND\\_2011/Economics/78288.doc.htm](http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78288.doc.htm)
5. Про страхування Закон України № 86/96-ВР від 07.03.96 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/85/96-вр>
6. Страховий ринок України 2012: ітоги и перспективи развития Insurance TOP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.uniqa.ua/repository/media\\_cnt/UNIQA-Ukraine/insurance~20top\\_41-2013\\_hcm0045644.pdf](http://www.uniqa.ua/repository/media_cnt/UNIQA-Ukraine/insurance~20top_41-2013_hcm0045644.pdf)
7. Страховий ринок України: разный уровень проникновения и большая концентрация FinBrok.in.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finbrok.in.ua/finansovye-ryunki/intervyu-kommentarii-stati/3477-strakhovoj-rynok-ukrainy-raznyj-uroven-proniknoveniya-i-bolshaya-kontsentratsiya>
8. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг / Огляд ринків за 2012 та 9 місяців 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/KonsolidovOgl>
9. В. Берлін Тенденції розвитку та державне регулювання страхового ринку України / Міжнародна науково-практична конференція “Тенденції та стратегії забезпечення сталого розвитку страхового ринку України” – Київ, 12 грудня 2013 року

10. Ліга страхових організацій України / Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 та 9 місяців 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/our-news/40384>

11. «Заботливые» банки и работодатели помогают страховщикам наращивать портфели. Обзор. <http://www.finbrok.in.ua/finansovye-rynki/intervyu-kommentarii-stati/3040-zabota-rabotodatelej-o-sotrudnikakh-a-bankov-o-zaemshchikakh-pomogayut-strakhovshchikam-narashchivat-portfeli-obzor>

#### References.

1. Baranovskiy, A.I. (2007), "The development of insurance business in Ukraine" *Rozvytok strahovogo biznesy v Ukraini*, vol.8, pp. 85-93.
2. Makhortov, Y.A. and Zubin, V.M. (2010), "The impact of the investment potential of the insurance companies on the economy", *Ekonomychnyi visnyk ekonomiky*, xonline], vol. 2 (20), available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23926/26-Makhortov.pdf?sequence=1> (Accessed 14 april 2014)
3. Forinsurer (2014), "Statistics insurance of the market of Ukraine", available at: <http://forinsurer.com/stat> (Accessed 15 april 2014).
4. Ratushonok, I.M. (2011), *Strahovyi rynek Ukrainy: problemy i perspektivy rozvityky* [Insurance market in Ukraine: problems and prospects], [online], available at: [http://www.rusnauka.com/2\\_KAND\\_2011/Economics/78288.doc.htm](http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78288.doc.htm) (Accessed 14 april 2014).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Insurance", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (Accessed 14 april 2014)
6. Insurance TOP (2013), "Insurance market of Ukraine 2012: results of and prospects of development", [online], available at: [http://www.uniqa.ua/repository/media\\_cnt/UNIQA-Ukraine/insurance~20top\\_41-2013\\_hcm0045644.pdf](http://www.uniqa.ua/repository/media_cnt/UNIQA-Ukraine/insurance~20top_41-2013_hcm0045644.pdf) (Accessed 14 april 2014)
7. FinBrok (2013), "Insurance market of Ukraine: different levels of penetration and a large concentration", available at: <http://www.finbrok.in.ua/finansovye-rynki/intervyu-kommentarii-stati/3477-strahovoj-rynok-ukrainy-raznyj-uroven-proniknoveniya-i-bolshaya-kontsentratsiya> (Accessed 14 april 2014)
8. National commission for the state regulation of financial services markets (2013), "Market review for 2012 and 9 months 2013", available at: <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/KonsolidovOgl> (Accessed 14 april 2014)
9. Berlin, V. (2013), "Trends and government regulation of the insurance market of Ukraine", International scientific-practical conference "Trends and strategies for sustainable development of the insurance market of Ukraine", Kyiv, Ukraine.
10. League of insurance organizations of Ukraine (2013), "Summary of insurance companies in 2012 and 9 months 2013", available at: <http://uainsur.com/our-news/40384> (Accessed 14 april 2014)
11. Finbrok (2012), "Caring" banks and insurers to employers to help build portfolios. Overview" <http://www.finbrok.in.ua/finansovye-rynki/intervyu-kommentarii-stati/3040-zabota-rabotodatelej-o-sotrudnikakh-a-bankov-o-zaemshchikakh-pomogayut-strakhovshchikam-narashchivat-portfeli-obzor> (Accessed 14 april 2014)

Стаття надійшла до редакції 18.05.2014 р.



ТОВ "ДКС Центр"